

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า การบริหารเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อนำเอาทรัพยากรการบริหารอันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และการจัดการ (Management) มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพในการนำเอาทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ให้บรรลุเป้าหมายได้นั้นจึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำเอาบทบาทความสามารถทางการบริหาร ที่ผู้บริหารแต่ละคนมีความรู้ความสามารถมาบริหารงานในหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ จึงเป็นสิ่งที่มิใช่จะทำได้ง่ายเสมอไป ผู้บริหารในโรงเรียนดีเด่นจึงเป็นบทพิสูจน์ถึงความรู้ความสามารถของผู้บริหาร ที่ประสบความสำเร็จในการทำงาน บทบาทสำคัญในการทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสุวิทย์ บุญช่วย (2526 : 18) ได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์จำเป็นต้องแสดงตามบทบาทมนุษย์แต่ละคนมีบทบาทหลายอย่างที่ ต้องแสดง ดังนั้นคน ๆ เดียวกันอาจแสดงบทบาทของผู้บริหารในบางครั้ง แต่ในบางครั้งก็อาจแสดงบทบาทผู้นำซึ่งบทบาทของความเป็นผู้นำเป็นพฤติกรรมที่ชี้บ่งว่าผู้บริหารมีมากหรือน้อยอยู่ที่งานที่รับผิดชอบสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งพนัส หันนาคินทร์ (2525 : 68) กล่าวว่า นอกจากผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงวิธีการที่เหมาะสมและแนบเนียนในการทำงาน เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายที่ต้องการแล้วผู้บริหารจะต้องสร้างทักษะต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อช่วยให้งานเป็นไปอย่างราบรื่น

พฤติกรรมของผู้บริหารที่ส่งผลให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะผู้นำที่ผู้บริหารมีอยู่ สวงน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 124) ได้กล่าวว่า องค์การทุกรูปแบบย่อมต้องการผู้นำ ผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการบริหารงาน เพราะผู้นำเป็นสัญลักษณ์และเป็นจุดรวมแห่งพลังของสมาชิกในองค์การ ความสามารถ และลักษณะผู้นำมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับเจริญผล สุวรรณโชติ (2519 : 195) กล่าวว่า ผู้นำคือผู้กระทำการที่มีอิทธิพลทุกอย่างต่อองค์การหรือหน่วยงานหนึ่งหน่วยงานใด ลักษณะเดียวกัน ซึ่ง สุวิทย์ บุญช่วย (2526 : 17-19) ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้บริหารว่าการที่ผู้บริหารจะทำงานใดให้สำเร็จลุล่วงรวดเร็ว

และมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจำเป็นจะต้องมีลักษณะ หรือคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ (Leadership) บทบาทของผู้นำซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีฐานะในลักษณะต่างๆ คือ ผู้นำในฐานะผู้บริหาร ผู้วางแผน ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ชำนาญการ ผู้ประสานงาน ผู้ให้ความดีความชอบ และผู้มีอุดมการณ์สอดคล้องกับ กิติมา ปริดีติลก (2532 : 3) กล่าวว่า เรื่องของการศึกษา เป็นเรื่องที่ต้องมีกิจกรรมทางด้านการศึกษาที่แตกต่างสลับซับซ้อนมากมาย มีผู้บริหาร เป็นผู้จัดดำเนินการในงานการศึกษาล่วงไปได้ ตามวัตถุประสงค์ เพื่อความมีประสิทธิภาพในการบริหารการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีผู้บริหาร ที่ฉลาด มีความรู้ความสามารถ มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยอาศัย หลักการและทฤษฎี ทางการบริหารมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รู้จักขอบข่ายหน้าที่งานที่จะต้อง ปฏิบัติตลอดทั้งมีความสามารถที่จะนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ในงานได้อย่างดี ผู้บริหารมี บทบาทสำคัญในการปฏิบัติงานในองค์กร ซึ่งธงชัย สันติวงษ์(2533 : 21) ได้แสดงให้เห็น ความสำเร็จของหน่วยงานโดยผู้บริหาร คือ

- ก. ผู้บริหารต่างก็สามารถเพิ่มผลผลิตการทำงานของบุคคลโดยตรง
- ข. ผู้บริหารต่างก็สามารถเพิ่มผลผลิตจากการทำงานของกลุ่มได้
- ค. ผู้บริหารต่างก็สามารถประสานผลการผลิตของทุกกลุ่มในองค์กรให้รวม เป็นผลผลิตของส่วนรวมที่สูงขึ้นได้

พฤติกรรมของผู้นำมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้บริหาร ซึ่ง สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 131) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้บริหารที่มีความกว้างไกลและลึกมีความสามารถในการใช้ภาษา มีความคิดริเริ่มและเป็นคนฉลาด มีความสำเร็จในด้านวิชาการมีความ รับผิดชอบและอดทน เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและปรับตัวเข้ากับ สังคมได้ มีฐานะดีทั้ง ทางเศรษฐกิจและสังคม และมีระดับจิตใจสูง

การแสดงออกซึ่งความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอเป็นพฤติกรรม ที่ผู้บริหารสามารถสร้างความศรัทธาร่วมมือจากผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดีและเป็นสื่อ นำไปสู่ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 2) กล่าวถึง มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหารว่า

มนุษยสัมพันธ์ในการบริหารเน้นกระบวนการในการจูงใจให้คนปฏิบัติงานร่วมกัน และสมานสามัคคีโดยพยายามที่จะเข้าใจถึงคุณค่าของคนทุกคนยอมรับในความเป็นมนุษย์ ด้วยกัน เคารพในความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น มีความต้องการที่จะทำงานร่วมกับบุคคลหรือ หมู่คณะ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้งานดำเนินไปด้วยดี และเกิดผลสำเร็จบรรลุเป้าหมาย

เป็นที่ยอมรับร่วมกัน สอดคล้องกับ เสถียร เหลืองอร่าม (2523 : 116) กล่าวว่า มนุษย์สัมพันธ์คือการเข้ากับคน เอาชนะและครองใจคน เป็นกระบวนการจูงใจคนอย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่มีอยู่ และรวมถึงกระบวนการในการบริหารงานที่เกี่ยวกับการดำเนินงานโดยใช้เทคนิคด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อจูงใจผู้ร่วมงานให้มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน มีความสามัคคีกับสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การโดยมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้รับงบประมาณในการสนับสนุนให้ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารและบริการความรู้แก่นักเรียน ประชาชน ตลอดถึงสวัสดิการต่าง ๆ แก่บุคลากรในหน่วยงาน แต่สภาพปัจจุบัน การดำเนินการดังกล่าว มาตรฐานและขีดความสามารถของผู้บริหารมีความแตกต่างกันส่งผลให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จในการดำเนินการแตกต่างกัน ภิญญา สาทร (2523 : 155) ได้กล่าวว่าโรงเรียนเป็นระบบสังคมระบบหนึ่ง อาคารเรียน หลักสูตรแบบเรียน อุปกรณ์ในการเรียนการสอนจะดีอย่างไรก็ตามจะไร้ความหมาย ถ้าคนใช้สิ่งเหล่านี้ไม่มีความสามารถพอ ไม่มีความตั้งใจหรือพอใจจะใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมความว่า ความเจริญในวงการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับบุคคลหลายฝ่าย แต่ที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารการศึกษากับครู

จากลักษณะการทำงานและบทบาทของผู้บริหารที่ได้กล่าวมา พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารมีส่วนสำคัญที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานในโรงเรียนมีความสำเร็จมากน้อยแตกต่างกัน ปัญหาในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาจึงอยู่ที่ทักษะ เทคนิค และวิธีการของผู้บริหารที่จะแสดงพฤติกรรมให้สมบทบาทและหน้าที่ที่รับผิดชอบ

ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 3 จึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ในเขตการศึกษา 3 เกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำ พฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์ และพฤติกรรมการวางแผน ซึ่งผลการวิจัยจะได้เป็นข้อมูลในการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริหารในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 ในด้านภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ และการวางแผน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 ตามตัวแปร วุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะของครู-อาจารย์เกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3

สมมติฐาน

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 ที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมทางการบริหารแตกต่างกัน
2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 ที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมทางการบริหารแตกต่างกัน
3. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมทางการบริหารแตกต่างกัน

ความสำคัญและประโยชน์

ผลของการวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญและประโยชน์ คือ

1. ด้านความรู้

1.1 ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมกรรมการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตีเต็น เขตการศึกษา 3 ในด้านภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ และการวางแผน

1.2 ทำให้ทราบความแตกต่างของพฤติกรรมกรรมการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาตีเต็น เขตการศึกษา 3 ที่มีวุฒิการศึกษา อายุ และประสบการณ์ในการทำงานต่างกันในด้านภาวะผู้นำ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการวางแผน

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สามารถนำไป พัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริหารของตนเอง ซึ่งจะส่งผลต่อการบริหารการศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษาต่อไป

2.2 ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลต่อหน่วยงานใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษาในสังกัด

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้อย่างนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารในโรงเรียน ตีเต็น 3 ด้าน ได้แก่

- 1.1 พฤติกรรมภาวะผู้นำ
- 1.2 พฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์
- 1.3 พฤติกรรมการวางแผน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ครู-อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น เขตการศึกษา 3 จำนวน 40 โรงเรียน ได้ 892 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู-อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นเขตการศึกษา 3 จำนวน 40 โรงเรียน สุ่มมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง 200 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา แบ่งออกเป็น

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

3.1.1 วุฒិทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี

3.1.2 อายุแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ต่ำกว่า 40 ปี และ 40 ปีขึ้นไป

3.1.3 ประสบการณ์ในการทำงานแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ต่ำกว่า 10 ปี และ 10 ปี ขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตามเป็นพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารในโรงเรียนดีเด่น ประกอบด้วยพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ คือ

3.2.1 พฤติกรรมภาวะผู้นำ

3.2.2 พฤติกรรมมนุษยสัมพันธ์

3.2.3 พฤติกรรมการวางแผน

นियามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาตามคำนิยามศัพท์ ต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการบริหาร หมายถึง การแสดงพฤติกรรมในลักษณะการบริหารงานของผู้บริหารใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการวางแผน

2. พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น ประกอบด้วย

2.1 ภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมที่ผู้บริหารมีอำนาจทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเชื่อถือและยอมรับพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ

2.2 มนุษยสัมพันธ์ คือพฤติกรรมที่ผู้บริหารสามารถโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ร่วมงานทำงานด้วยความพึงพอใจ และบรรลุเป้าหมายสูงสุด

2.3 การวางแผน คือ พฤติกรรมที่ผู้บริหารได้กำหนดแนวทางในการกำหนดการปฏิบัติงานในอนาคตอย่างมีระบบ สามารถควบคุม กำกับติดตาม และนิเทศได้

3. โรงเรียนดีเด่น หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่ผ่านการประเมินระดับจังหวัด และผลการประเมินอยู่ในระดับดีเด่น ปีการศึกษา 2536

4. เขตการศึกษา 3 คือ เขตการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา